

FALSAFANING INSON HAYOTIDAGI O‘RNI VA UNING VAZEFASI

Shahrisabz davlat pedagogika instituti ijtimoiy fanlar fakulteti o‘qituvchisi

Ochilov Abrorxon Qiyom o‘g‘li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi **Botirova Dildora Fahriddin qizi**

Anatatsiya: Ushbu maqolada falsafa fanining inson hayotidagi o‘rni, uning asosiy predmeti va vazifalari tahlil qilinadi. Falsafa qadimdan beri inson tafakkurining chuqur ifodasi bo‘lib, borliq, ong, haqiqat, axloq va jamiyat kabi muhim masalalarni o‘rganadi. Maqolada falsafaning shaxsiy va ijtimoiy hayotdagi ahamiyati, inson tafakkurini rivojlantirishdagi roli, shuningdek, uning dunyoqarashni shakllantirishdagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, falsafaning ilmiy, nazariy, amaliy va axloqiy vazifalari ham tahlil qilinadi. Maqola davomida falsafaning zamonaviy jamiyatdagi dolzarbligi va uning inson ma‘naviyati hamda ijtimoiy taraqqiyotdagi tutgan o‘rni ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: Falsafa, hayot ma‘nosi, inson tafakkuri, falsafa predmeti, falsafaning vazifalari, ma‘naviyat, dunyoqarash, axloq, jamiyat, ilmiy tafakkur, falsafiy tahlil, zamonaviy jamiyat, ijtimoiy taraqqiyot.

Аннотация: В статье анализируется роль философии в жизни человека, ее основной предмет и задачи. Философия издавна является глубоким выражением человеческой мысли, изучая такие важные вопросы, как бытие, сознание, истина, мораль и общество. В статье подчеркивается значение философии в личной и общественной жизни, ее роль в развитии человеческого мышления, а также ее роль в формировании мировоззрения. Анализируются также научные, теоретические, практические и этические задачи философии. В статье раскрывается актуальность философии в современном обществе и ее роль в духовности человека и социальном развитии.

Ключевые слова : Философия, смысл жизни, человеческое мышление, предмет философии, функции философии, духовность, мировоззрение, этика,

общество, научное мышление, философский анализ, современное общество, социальное развитие.

Abstract: This article analyzes the role of philosophy in human life, its main subject and tasks. Philosophy has long been a profound expression of human thought, studying such important issues as being, consciousness, truth, morality and society. The article highlights the importance of philosophy in personal and social life, its role in the development of human thinking, as well as its role in the formation of a worldview. The scientific, theoretical, practical and ethical tasks of philosophy are also analyzed. The article reveals the relevance of philosophy in modern society and its role in human spirituality and social development.

Keywords: Philosophy, meaning of life, human thinking, subject of philosophy, functions of philosophy, spirituality, worldview, ethics, society, scientific thinking, philosophical analysis, modern society, social development.

Kirish

Falsafa, insoniyat tafakkurining eng qadimiy va murakkab sohalaridan biri sifatida miloddan avvalgi VI asrda qadimgi Gretsiyada shakllana boshlagan. Uning paydo bo'lishi, avvalo, insonning tabiat va jamiyat haqidagi o'zgaruvchan tushunchalariga bog'liqdir. Falsafaning kelib chiqishi haqida eng dastlabki ma'lumotlar qadimgi yunon faylasuflari bilan bog'liq. Tabiatni tushunishga intilgan dastlabki faylasuflar, tabiat hodisalarini faqat diniy yoki afsonaviy izohlar bilan emas, balki ratsional tahlil va tajriba asosida tushunishga harakat qilishgan. Bu davrda qadimgi yunon faylasuflari tabiiy dunyoni tushunish uchun matematik, fizika va astronomiyaga oid dastlabki ilmiy konsepsiyalarni yaratdilar. Tales (miloddan avvalgi 624-546 yillar) tabiiy hodisalarni ilohiy kuchlardan ajratishga harakat qilgan va "barcha narsalar suvdan iborat" degan nazariyasini ilgari surgan. Keyinroq, Anaksimandros va Anaksimenes ham tabiatning birlamchi moddasi va uning o'zgarishi haqidagi qarashlarni rivojlantirganlar. Shuningdek, falsafaning boshqa

madaniyatlarda ham rivojlanishi alohida e'tiborga sazovor. Indiyada Buda (miloddan avvalgi VI asr) va Konfutsiy (miloddan avvalgi V asr) kabi buyuk mutafakkirlar, axloq va hayotning ma'nosi haqidagi o'z qarashlarini rivojlantirdilar. Budaning "Noble Eightfold Path" (Oltita to'g'ri yo'l) ta'limoti va Konfutsiyning jamiyatdagi tartib va axloqiy qadriyatlar haqidagi falsafasi sharqiy dunyoda katta ta'sir ko'rsatdi. Qadimgi Misrda esa, falsafa va ilm-fan tabiatni tushunishga bo'lgan intilishdan tashqari, odamning ma'naviy va axloqiy kamoloti, haqiqat va adolat kabi g'oyalarni ham o'z ichiga olgan. Falsafaning asosiy maqsadi, shubhasiz, insoniyatning mavjudlik, axloqiy qadriyatlar, haqiqat va bilim haqida o'zini o'zi so'rashi, tahlil qilishidir. Aynan shu so'rovlar va tafakkur usullari falsafaning boshqa ilmiy sohalaridan ajralib turishini ta'minlagan. Tabiat va jamiyat haqidagi ilmiy yondashuvlar bilan bir qatorda, falsafiy fikrlar insonning mohiyati, uning dunyodagi o'rni va axloqiy burchlari haqida chuqur mulohazalarni keltirib chiqardi. Shunday qilib, falsafaning paydo bo'lishi — insonning o'zini, atrof-muhitni va jamiyatni tushunishga bo'lgan intilishidan boshlanadi. Falsafa, avvalo, tabiiy dunyoni ratsional tushunishning, ong va tafakkur imkoniyatlarini kengaytirishning dastlabki shakli sifatida shakllanadi va insoniyat tarixidagi ilmiy va madaniy taraqqiyotning muhim qismi bo'lib qoladi. Falsafa fanining predmeti

Falsafaning predmeti — bu inson borliqda egallagan o'rni, tafakkur va ong mohiyati, haqiqat, qadriyatlar, bilim va jamiyat haqidagi eng umumiy, chuqur va tamal masalalarni o'rganishdir. Ya'ni, falsafa eng keng, abstrakt va nazariy darajadagi savollarni ko'taradi va ularga ratsional javob izlaydi. Falsafa: Borliq (ontologiya) — ya'ni mavjudlik, olam va uning mohiyati nima degan savolga javob izlaydi; Bilim (gnoseologiya) — inson qanday biladi? Bilim manbalari va chegaralari qanday?

Axloq (etika) — yaxshilik va yomonlik, inson burchi, ma'suliyat nima?

Estetika — go'zallik mohiyati, san'atning ahamiyati;

Jamiyat (sotsial falsafa) — inson va jamiyat munosabati, adolat, erkinlik tushunchalari;

Mantiq — to'g'ri fikrlash qonuniyatlarini o'rganadi. Falsafa fanining predmeti — bu inson va olam o'rtasidagi murakkab munosabatlarni chuqur tahlil qilish, inson tafakkurining eng yuksak savollariga javob izlashdan iboratdir. Falsafa faqat mavjud haqiqatni tasvirlabgina qolmay, balki uni tushunish va takomillashtirish vositasidir. Falsafa fanining vazifalari inson tafakkurini shakllantirish, jamiyatda ongli qarorlar qabul qilishga yordam berish va hayotning chuqur ma'nosini anglashga xizmat qiladi. Quyida falsafa fanining asosiy vazifalari ilmiy yondashuv asosida bayon etiladi:

Nazariy (teoretik) vazifa

Falsafa borliq, ong, bilim, haqiqat, qadriyatlar, inson mohiyati kabi umumiy va asosiy tushunchalarni o'rganadi. U barcha fanlar uchun nazariy asos yaratadi, ilmiy tafakkur va umumlashmalarni shakllantiradi. Falsafa boshqa fanlarning metodologik negizini belgilaydi.

Metodologik vazifa

Falsafa bilim olish jarayonida qo'llaniladigan usullar va yondashuvlarni ishlab chiqadi. U ilmiy izlanishlarning asosiy prinsiplarini, ilm-fan va amaliyot o'rtasidagi aloqani tushuntiradi. Masalan, dialektik metod, induksiya va deduksiya kabi usullar falsafaning asosiy metodologik vositalaridir.

Tarbiyaviy va ma'naviy vazifa

Falsafa insonda mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Insonning dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy qadriyatlari aynan falsafa orqali chuqurlashadi. U kishilarda halollik, adolat, mas'uliyat kabi fazilatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Dunyoqarash shakllantiruvchi vazifa

Falsafa har bir insonda va jamiyatda hayotga, borliqqa, jamiyat va insoniyat taraqqiyotiga bo'lgan munosabatni shakllantiradi. Falsafiy dunyoqarash odamning qarorlar qabul qilishiga, hayotga ongli ravishda yondashishiga ta'sir ko'rsatadi.

Tanqidiy va reflektiv vazifa

Falsafa mavjud qarashlar, qadriyatlar, ijtimoiy tizimlar va fanlar faoliyatini tanqidiy tahlil qiladi. U jamiyatdagi muammolarni chuqur tahlil qilib, muqobil yechimlar taklif qiladi. Refleksiya (ya'ni o'z-o'zini tahlil qilish) falsafaning ajralmas jihatlaridan biridir.

Integratsiyalovchi (birlantiruvchi) vazifa

Falsafa turli fanlar orasida bog'liqlik o'rnatadi, ularni umumiy ilmiy tasavvurga keltiradi. Bu orqali insoniyat tafakkurining yagona tizimini yaratishga xizmat qiladi. Shunday qilib, falsafa fanining vazifalari ko'p qirrali bo'lib, nafaqat nazariy bilim berish, balki inson va jamiyat taraqqiyotida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan ma'naviy-mafkuraviy asosni ham yaratadi.

Xulosa

Falsafa fani inson hayotida muhim o'rin egallaydi, chunki u insonni tafakkur qilishga, savol berishga va borliq mohiyatini chuqur anglashga undaydi. Falsafa yordamida inson o'zining maqsadi, hayot mazmuni, axloqiy qadriyatlari va jamiyatdagi o'rnini aniqlay oladi. U insonni mustaqil fikrlash, tanqidiy yondashuv va hayotdagi turli muammolarga ongli ravishda yechim topishga o'rgatadi.

Falsafa — bu faqat nazariya emas, balki amaliy hayotga ta'sir etuvchi kuchli vositadir. U kishilarga adolat, erkinlik, mas'uliyat, burch kabi tushunchalarni anglatib, harakatlarida ongli va ma'naviy yondashuvni shakllantiradi. Shunday ekan, falsafa fani har bir inson uchun hayot maktabi bo'lib xizmat qiladi. Falsafa eng qadimiy fanlardan hamdir. Qadimda barcha fanlar falsafa deb atalgan shuning uchun barcha fanlarning asosi ham otasi ham falsafa fani deb aytishimiz mumkun.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Toynbee A. A Study of History. Oxford University Press, 1934–1961.

2. Toffler A. The Third Wave. Bantam Books, 1980.
3. Taffler E. The Future as a Way of Life. New York: Random House, 1974.
4. Castells M. The Rise of the Network Society. Blackwell Publishers, 1996.
5. O‘zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi rasmiy sayt ma’lumotlari, 2024.
6. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma’naviyat, 2008.